

Učiteljski Tovarš.

~~~~~
List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega meseca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj X.

V Ljubljani 15. septembra 1870.

List 18.

Pazljivost.

(Konec.)

Poslednjč naj otroci sami kaj delajo. Nikar jim tega, kar sami iz svoje moči, da jim le količkaj pomagaš, storiti zamorejo, v usta ne pokladaj. To jih sili, to jih priganja k pazljivosti, kar sami najdejo, jih dvakrat veseli, jim daje zupanje do njihove moči in zbuja pozornost.

Pazljivost pri otrocih pa še lahko povekšaš. Imenovani pripomočki sicer vsi v to služijo, vzlasti pa stori prijetna beseda, pripravna tvarina in prav odmerjeni čas. Dopadal in spodbudal bo nauk, ako otroka večkrat v šoli opominjaš na to, kar je zunaj šole videl. Tudi ga bo to zbuvalo, da bo zana-prej zunaj šole opazoval, ker otrok rad pové, kar je videl. Tudi tako učenje postane mikavno, ako ugaja hišnim navadam ali cerkvenim praznikom. O božiču, v treh kraljih bodo radi poslušali, kaj ti dnevi pomenijo. Kar njih otročjemu sercu se naj bolj prilega, to bodo naj raji poslušali. Kar pa čas zadeva, kako dolgo reč obravnuješ, mislim, da z otročji leti naprej stopaš. Kar jim je previsoko, vzame jim serčnost in naredi, da so nepazljivi. Kar pa spremembo naukov zadene, je že stara gotovo dobra navada, da pridejo za težkimi nauki bolj lahki. Kolikor bolj pazi otrok v eni uri, toliko manj zmožen in pripraven bo za to drugo uro. Nikar tudi preveč stvari na enkrat ne razkladaj! Več ko je naukov, toliko manj temeljito se morejo obdelovati. Otroci vse te reči ne morejo razumeti, zgubé pogum, in se nočejo natezati. Da to reč prav sklenemo, je svetovati, da odgovor pri otrocih nikdar meni, tebi nič preziraš, ampak vselej moraš misliti, kaj je otrok hotel tukaj po-

vedati. Po navadi si je otrok kaj pravega mislil, in z enim samim vprašanjem ga lahko zaverneš na pravo pot, in si njegovo pazljivost vterdil in zveksal.

Na vse to je treba paziti, ako hočemo zbuditi, ohraniti in pomnožiti pazljivost. Nismo še govorili od sredstva k pazljivosti, katero se večkrat rabi, pa le malokedaj s pridom, namreč od kaznovanja. — Rekli smo, da pomaga malokedaj — in poslužiti se je tega sredstva le pri nevbogljivih, jezičnih, veternih in zeló nevbogljivih otrocih. — Pazljivost izbaja iz proste volje; sklenjena je z veseljem in ljubeznijo do stvari, za ktere je človek dovolj močan. Kazen, naj bo že ta ali una, ne daje veselja in dopadajenja do reči, do ktere ni moči in zmožnosti.

Naslednje bo to bolje razjasnilo. Naj prvo naj govorim tukaj od otrok, kateri učeniku vsakdanji kruh naj bolj grené, in ti so zanikarni. Kolikrat slišimo učenika tožiti in tarnati: s tem otrokom res ne vem kaj začeti. Res je, da med desetimi lenimi komaj eden prav priden postane; tudi spoznam, da je pri nekterih ves trud zastonj, vendar nekaj se le doseže, ako se prav ž njimi ravná. Razločujmo pa tû zopet troje lenuhov. Pervi so taki, ki sedé kar tiho in za se tičé, pa imajo vendar prav delaven duh. Njim le manjka primerne stvari, o kateri bi govorili. Ž njimi moraš poterpljenje imeti, in vse ž njimi poskusiti, dokler zadobé veselje do kakšne reči. Potem pa dalej, drezaj, in pazljivost za druge nauke pride počasi. Ti so otroci, iz katerih kaj postane, ako se prav vadijo. Drugi so taki, ki sicer prav mirno sedé, pa se na tihem igrajo pod klopjo. Ti so sicer delavni, pa na napačno stran. Pri teh moraš prizadevati si, da dobé veselje do nauka. Ko bi človek le enega takega imel, bi ga smel igraje podučevati. Ako pa je ta neobčutljiv, da nima serca do nobene stvari, potem bi bilo treba ga kaznovati. Poprej bi se pa moralo vse pri njem poskusiti in zbuditi pri njem se vé da v pravi meri častiljubje. Vsak učitelj je že zapazil otroke, ki sicer mirno sedé, debelo pred se gledajo in te poslušajo, pa le besedice tega ne razumejo, in tudi nikoli kaj pametnega ne odgovoré. Taki otroci bi bili radi pazljivi, pa ne morejo. To so taki otroci, ki že pri igrah raji sedé ali ležé; taki so res reveži, radi bi si kaj zapomnili, pa ne morejo; ker vidijo, da je njih trud zastonj, pa zgubé serčnost. Taki se le dajo poboljšati z ljubeznjivim

ravnanjem. Leta in leta se mora duh pri njih zbuhati. Vsega tako ne more učitelj storiti, poglavitno reč storé starši. Kar se more storiti je, da učitelj njih odgovore ljubeznjivo sprejema, jih pohvali, da so pazljivi, in jim tako vzame brezserčnost in premajhino zaupanje. Vse drugo moraš prepustiti Bogu in času.

To bi bili pripomočki, katerih se more učitelj posluževati, da zbuja in ohrani pazljivost pri učencih. Razna so pota, kakor so tudi razni otroci, in njih delovanje. Vsak pa si bo prizadeval, da ohrani otroke pri pazljivosti; ako pa to doseže, je doveršil polovico svojega dela.

Stari in mladi Slovenec.

Ja.

Ja.

O. Ja conj. *vel* et p. igo ja remykü, černo ina ja i smędo; hoc ja conferes cum scr. â: an, bis an, bis zu; âlahuita rôthlich, lauhita roth.

Javiti.

S. Najaviti se, pravite nsl. sich melden, hrov. u javi, serb. na javi vigilando; velikrat se nahajajo nsl. že tudi stsl. javiti - vljati - ljavati ostendere, indicare, javinü, javljenü manifestus, javljenije visio, revelatio, declaratio, javinê, javê manifesto; taj, javê jesti; javiteli qui ostendit, - linü declaratorius, - linica quae indicat itd.

Jadü — jady.

O. Jadü m. venenum, jadovitü venenatus p. gadü, zvêri, — ta kropiva, — strêla, rad. jad cf. scr. gara venenum a rad. gr. deglutire; jady f. cibus, convivium, venenum, saepe êdi: lihaja êdi; jadyti - dajä - ješi edere, - denije edulium, jadykü adj. edulis, jadynja, jazda f. cibus, jadyci, jadyca m. edax p. êdica i vinopijca.

S. Jadovit je nsl. virulentus, rabidus, jadjliv iracundus, razjaditi se, exacerbari, hrov. serb. jad, jid virus, venenum ira, jadoviti se irasci; ujêd nsl. f. tormina (bauchgrimmen) cf. jast f. grimm, koller.

O. Jasti ili êsti, jamü, jasi edere, jastva cibus, jastvina comestio, jastivinü edulis, jastije esca, jasto i jato portio cibi, cibus; iz thema jad je jasli f. pl. praesepe; tako tudi jadyno n. cauter, ustio, jazdati se cautare uti.

S. Nsl. pisarim le jesti, jem; jelo, jestvina cibus, jeliš esca, ješi gulosus, serb. jestojska, ješa; jêden mêsec, jêdeno solnce, mesojêd itd.

Jazü.

O. Jazü a) pron. ego, azü, ja, jaz, bulg. jas, jazi, jazika; jazü b) m. stomachus, canalis; jazino n. corium, jazva foramen, fovea, vulnus, jazvina latibulum, - viti - vljati vulnerare, jazvinü - nikü vulneris, vulneratus; jazvü, - vicü erinaceus, recte meles (Dachs).

S. Jez nsl. catarracta, agger, serb. jaz vorago; jazba fovea, jazbina, jazvina lustrum; jazvec, jazbec meles, serb. jazavac erinaceus, kar nsl. jež.

Jarü.

O. Jarü a) adj. amarus, austerus, procax, iratus, — rekše gnêvliživ, vragü, glasü, ambiguus, jaro oko, usta jaraja; jariti irritare, — se irasci na kogo jarostiti se, jarosti f. ira, vehementia, furor, - stivü - stinü, jaro ferociter glagolati, vêsčati, ambigue - pogledati; jarükü austerus, jarinü, jarilivü animosus.

S. Jarati lamentari, jara kača, rus. jaryj iracundus; jarü pro bystrina rêki.

O. Jarü b) m. ver in fontt. psl. non legitur, jara f. ver na pr. pride uže jara, cf. scr. jā ire; jarina lana, proprie lana vere tonsa. Derivata ab hoc etymo plurima inveniuntur in omnibus dialectis slavicis.

S. Nsl. jar veris; jara rž, jarina sommerfrucht; jarica gallina annotina; jarčiti tretën (die henne); jerše agnus annotinus.

Jarimü.

S. Jarimü m. iugum, - minü iugi, - nikü m., - ničü adj. subiugalis; vidim, da mi je pisati nsl. jarem, ne pa jarm.

Jasinü.

O. Clarus p. glasü, jezükü, rozumü, - sno oko, na jasnê sub dio, pulcher jasnêje že i čistêje; jasino clare vîpiti, glagolati, spisati; jasinê certe, jasnosti - nina splendor, serenum, jasinja locus apertus, jasnü svêtü, jasiniti - nja - niši illustrare, - novati se i brez se clarum fieri.

S. Jasen lucidus, bulg. jasa, jesa haumlose gegend, jasno sünce, jasna mesečinü; serb. jas splendor, jasan.

Jasika pišete *fraxinus*, nsl. j e s i k a *populus*, serb. jasika, hrov. j a s e n *fraxinus*; jeseni f. *auctumnus*, -nina, in nsl. je zdaj jesen f. gen. -ni *auctumnus*, jesen m. gen. -na pa *fraxinus*. Morebiti bi i jaz ločil lahko jesen in jasen že koj v imenovavniku?

P a s i z e m l j e.

Spisal *Fr. Govekar*.

(Konec.)

V vročem pasu Azije raste tudi kava in sladkor, sladka skorja, čaj in različne dišave; tudi rastejo tu v divjem stanu vsa naša navadna žita. Dobiva se tu rajska smokva ali banana in sveto drevo, kterega veje zrastejo v pravi ogel, rastó pa v zemljo, da zopet druge korenine poženo, ter se tako v kratkem kmalu ves gojzd prikaže. Ravno tako raste tudi v Afriki „Mangledrevo“. Naj večja rastlina pa je tako imenovana „Affenbrotbaum“, kterega deblo meri 80 — 85', krona njegova pa 180'. Tudi živalstvo prekosi vse druge pase v vsakem obziru. Posebno strašne pošasti ima Azija in Afrika. Po goščavah in rižjem polji biva tukaj modri slon in neumen pa močan nosorožec. V mlaki se zopet valja okorni morski konj in opasani krokodil. Tam zopet dirja po vročem pesku (kterega kupci le s pomočjo gojzdnega čolna ali velbloda premerijo) veliki štruc in dolgovratna žirafa. Drugod zopet se plazi orslan in kervoželjni tiger za svojim ropom ali plenom; tam zopet urni leopard in lisasti panter v germovji in terstji prežita na gazele, divje konje, osle, divje kozle in drugo žival. Visoko na drevesih pa se ovijajo velikanske kače, čakáje bivól, da bi skočivši na nje, jih ovile, zadušile in požerle. Beloglavi jastrobi letajo visoko po zraku, in rumeni sakalji in hijene se plazijo okoli stanovanj in kopljejo po pokopališčih, da si svojo lakoto vtešijo. Dalje so še v Ameriki: mogočni kralj skopcev, kondor, tapir in jaguar; v novi Holandiji so pa kazmar, kenguru, kljunač, navadna rajčica in drugi. Razun teh je še v vročem pasu mnogo verst opic, lepo pepelnatih papig, kolibrov, lepih metuljev in svetlih žužkov; tudi tic pevk se tukaj ne manjka. Po gojzdi in logih pa se razlega večjidel le vpitje papig in kričanje vsakoršnih opic.

Veliko je tudi nadlegovalnih in zelo nevarnih žužkov, n. pr. moskitov ali navadnih komarjev in več drugih. Zraven rastlin in bogatih gozdov nahajajo se pa tudi strašne in velike puste in puščave, po katerih so strašne bolezni, in katerim še zamorec in Indijanec le težko uide; Evropejca pa vselej kužne bolezni in hude merzlice usmertijo. Tudi nekteri vetrovi so zelo nevarni in morivni.

Prebivalci vročega pasa so zavoljo prehude vročine vsi leni, nemarni in zaspani. Ker jim narava le preobilno darov podaja, zato se kar nič ne prizadevajo za pridobitev vsakdanjega kruha, in tudi ne mislijo, da bi si za prihodnost kaj prihranili. Ne morejo se tedaj ustavljati svoji telesni naruri, zato pa tudi dostikrat pri vsej obilnosti žalostno poginjajo. Ker imajo vsega v obilnosti, prezirajo vsaki naj manjši trud, bodi si ali v duševnem ali telesnem oziru, ampak živé, ter prezirajo vse te lepe božje darove kakor njih predniki, ter se vdajo svojemu hudobnemu nagnjenju in strastim. Edino, kar jih nekoliko k delu priganja, je boj z živalijo in s svojimi lakomnimi in brezdušnimi sosedi. Pa še tukaj prezirajo vse žlahtne dušne moči, ampak so pri vsem le sirovi, divji, zviti in neusmiljeni. Še to delo jim je tedaj le v zgubo in v škodo.

Vse bolj srečni smo tedaj mi prebivalci srednjega pasa. Ni je stvari, ktera bi nas ne opominjevala k pridnosti in delavnosti. Spreminjava letnih časov in vremena, bolj skopa, kakor radodarna narava nas priganja k vednemu vojskovanju in izobraževanju svojih duševnih moči.

Vse drugače so prebivalci merzlega pasa. Oni morajo na tisoče zadržkov in opovir tako rekoč s čeznatorno močjo in z naj bolj popolnimi pripomočki premagati, da se le revno živé, ter za silo oblečejo, in se tako med dolgimi, tamnimi in merzlimi zimskimi tedni reščijo velike revščine in gladovne smerti. Kje pa bi se tudi mogli pri tacih okoliščinah kaj izobraževati, ker morajo se boriti in vojskovati vsaki dan z mnogoverstnimi zaprekami?

Veliko srečniše smo mi prebivalci srednjega pasa. Med delom se rodimo in rastemo, delo je naše veselje, in pri delu se naše duševne in telesne moči enakomerno razvijajo. In kako nas veseli po pridnem delu sad našega truda! Tudi raznoverstne umetnije domačih umetnikov nas dostojno odškodujejo za manjše naravne darove, kajti po njih dobiva

naš duh različne podobe tujih krajev, in v duhu se moremo radostno sprehajati, gledati, opazovati kraje in dežele, katerih še nikdar ni videlo naše oko, ne stopila na nje naša noga. Kdo bi tedaj pobožno ne sklenil rok, ter priserčno ne zahvaljeval Boga za toliko krasnih darov!

Zemljepisje v ljudski šoli.*)

(Dalje.)

VII. Savinske planine.

Zahodni kos štirskje zemlje je obdan ob mejah z visokimi planimi, ki so posebno v zahodnem kotu okoli Solčave med 5 in 8 tisoč čevljev visoke. Ti apneniki so venčani z golimi zobatimi pečinami, kojih stene mestoma do tal na ravnoč strmo odpadajo. Savinske planine se računijo na spodnjem kraju Savine do Vranskega, na severnem kraju pod šaleško dolino do Vojnika. Njih zahodni del so solčavske planine.

a) solčavske planine.

V Solčavo**) prideš od nižih savinskih tal od Luč skoz Iglo; Igla je tenka pečinska soha 80 do 90 čevljev nad Savino povzdignena, in ima 3 do 4 čevlje široko luknjo skoz se, kder je kakor skoz iglino uho edini prehod v Solčavo. Torišče pa je stisneno na severni strani od Radohe, na južni od Ostrice, zadi za Iglo pa najdeš sred gorskih obokov v gorski kernici župno cerkev Solčavo in proti severozahodu podružnico sv. Duha.

Tù si kakor v veličanskem amfiteatru, krog tebe se vzdigajo, Ostrica, Rinka, Veliki verh, Olšova, Lepi verh, Radoha. Najviša pa je Rinka, mejnik od Štirskje strani med Štirskim, Koroškim in Kranjskim 8085' visoka po Schmidel-u. Rinka je od Solčave proti jugozahodu videti, in je le en verh Velikega Grintovca po Lipoldu 8145' visokega, ki že leži zunaj naše dežele in se na Koroškem imenuje Kočna.

Ostrica, Rinka, Olšova in Radoha tedaj kot najviši verhi solčavskih planin okrožujejo župno okolico Solčavo, ki leži še

*) Slovenski štajer.

**) Ime Solčava je nastalo po D. Terstenjaku iz Solca t. j. slatina, ki se tam nahaja.

2042' L. nad morjem in že na znožju imenovanih gor, ki tu svoja rebra in svoje doline in grabne kakor žarke jedinijo.

Na znožju Igle je presihajoči studenec ali vrelec. Ta teče ob deževju skoz 7 minut tako obilno, da bi lahko mlinsko kolo gnal, v poslednjih 5 minutah pa celó preneha, in na to se zopet silno izlije. Ob suhem vremenu pa je ravno na opak. Izvirek savinski je rinkin slap, v zadnjem kotu precej širokega Logarjevega travnika. Izpod snežne odeje, ki tukaj nikdar ne skopni, prihruje voda globoko in debelo padajoča, a na doljnih tleh v rahljem kamenju se zopet zgublja. Še le pod Plesnikom 2467' L. prihaja na svetlo v močnih bistrih tokih in kmalu potem žene žage. V dolinski klanec priskaka še več stranskih vod in slapov raz snežne stermine, med drugimi tudi Plesnikov slap, ki vsi v nasutem kamenju preminejo. Tako tudi v soravni zahodni jezerji dolini Jezerja pri svojem izviru mine, in niže zopet vznikje.

V severni stermini jezerjega dola 80 čevljev nad dolinsko ravnico pa je v močvirnatem travniku železnat vrelec, drugi železnati vrelec je severo-zahodno više Lambretove hiše, v Kotoski grabi blizo kmeta Gradišnika. Voda izvira iz nasutega kamenja, je terpka ima okus po črnilu in toplote 9–10° R. Ta voda vtegne biti enaka z Betsko slatino, ki je eno uro oddod unstran gore na Koroškem. V srenji Solčavi je mnogo neulaznih votlin. Iz logarske in jezerje doline so lepi pregledi solčavskih planin.

(Dalje prih.)

Drobtinice iz dnevnika slovenskega učitelja.

Spisuje *Josip Levičnik*.

Motto: „Nulla dies sine linea“
Stari rimljanski pregovor.

Nadaljevaje gospodarstveno živalstvo govorilo se je o prešičih (svinjah), katerih štejejo tudi mnogo plemen. Govorilo se je tudi pri tem predmetu mnogo o posamesnih plemenih; jedro vsega povedanega pa je bilo, naj bi se naši domači prešiči parili z angleškimi (posebno se je hvalilo angl. pleme „Bergschirr“), kar báje tudi že zeló poskušajo in so po besedah g. docenta ravno lansko leto mnogo angleških merjascev na Avstrijansko nakupili. V daljnih ukih prestopili smo na vplemenje (Züchtungsverfahren), kar je pri živinoreji posebno

važno, ker naloga vplemenja je, dajati nam na vse strani dobrega živalskega zárada. Živino kar tje v en dan in brez vsega ozira pariti je kaj nespametno; godí se pa to na škodo živinoreje prav pogostoma. Pri vplemenju je posebno dobro treba gledati na dobre plemenske očete (Zuchtväter), ker oni veliko več zaroda zaplodijo, kakor matere. Ves pozor je tedaj imeti na to važno reč, ker n. pr. en sam slabí junec, žebec i. t. d. zarod celih okolic pokvari. Pri vplemenju postopajo umní živinorejci razno. Nekteri pariyo le živino enacega plemena; drugi jo pariyo na skrižem; nekteri pri tem poslu ne prestopijo praga domačega hleva, in le domačo živino med saboj po plemenu spuščajo. Opomnilo se je vender pri tem, da naj se pri takem parenju gleda na bližno sorodstvo, ker kakor pri ljudeh veljá tudi za živali ona natorna postava, da kervna zaveza ne stori dobro.*) Razna živalska plemena skrižem pariti ima posebno ta namen, da bi se dobre lastnosti dveh živalskih plemen v eno združile; — gleda naj se pa pri tem vselej na boljši možki spol, kar je bilo tudi že zgoraj povdarjano. Razne živali tudi že same na sebi kažejo, so li, in koliko so oziroma za vplemenje vredne. Tako n. pr. kaže konj (žebec) svojo moč ali urnost; krava mlečnost, ovca volno. Pa tudi na druge dobre ali slabe lastnosti živine naj se gleda, ker ima tudi ona med saboj, kakor je g. docent šaljivo rekel, „sanguinikarje“ in „flegmatikarje“, ali kakor bi po naše rekli: serborite in lenuhe. Po Angležkem in tudi drugje, zlasti pri grajščinah in večjih posestvih imajo celó zapisne knjige, kamor zapisujejo lastnosti žival, ktere po plemenu spuščajo, da potem vedó, ali se zarod boljša, ali peša. Sploh naj se živali z vidnimi napakami, naj si že bodo te ali druge, ne spuščajo po plemenu. Pri vplemenju naj se dalje gleda tudi na starost živine, in naj se v to ne rabi prezgodaj, in tudi ne prepozno.

Tako so n. pr. kobile planinskih dežel pri 4 do 6 letih dobre za pleme; — živali prežvekovavke naj se pred poldrugim letom ne spuščajo, svinje od $\frac{3}{4}$ do $1\frac{1}{4}$ leta starosti. Bolje se je deržati pri teh številih višje stopnje; predolgo pa naj se vender tudi ne čaka. Tudi leta so različna, kako dolgo naj se živali za pleme rabijo. Pri nekterih terpi to dolgo; nektere pa kmali niso za drugo, kot za opitanje in mesnico. Pa tudi

*) Nasledki kervnega parenja pri živalih so mnoge napake pri zarodu, jalovost i. t. d.

na to je gledati, kolikorkrat se zlasti moški spol za vplemenje rabi. Tako n. pr. zadostuje 1 žebec, ako je dobro rejen, za 30 do 40 kobil; — pri žlahtnejših živalih celó le za 6 do 10. — Na 35 do 45 krav naj pride 1 bik, posebno ako krave hodijo na pašo; pri hlevni reji se lahko šteje 70 krav na 1 bika. *) Pri ovcah se rabi 1 oven na 40 do 60 ovac, pri svinjah pa na 40 glav en merjasec. Govorilo se je potem še mnogo o o času, kdaj se živali ne spuščajo po spolu; koliko časa terpi pri raznih živalih bréjost; kako naj se med tem časom skerbi živini za zmerno, zdravo, nepokvarjeno klajo, in da naj se ji odstranjuje vse take reči, ki bi ji vtegnile kak gnjus vzrokovati. Priporočevalo se je dalje, da naj se živina v brejem stanu ne suje, z delom ne preobklada; sploh naj gospodar zadržuje vse, kar bi živini vtegnilo vzrokovati prezgodni ali pa težki porod. Govorilo se je mnogo tudi o živinskem porodu, o njegovih predhodnih znamenjih; priporočevalo se je pa tudi, da je vselej dobro, da je kak umni človek nazoč, ako bi živini le v kaki reči kake pripomoči treba bilo.

Marsikaj bolj natančnega bi se lahko še o tem in unem govorilo, ali spis se mi je tako že zoper voljo in namen veliko na predolgo zavlekel. Opisalo se je dalje živalsko mleko koj po porodu in določil čas, kako dolgo naj se razne živali sesati pustijo, kako naj se polagoma na kermo privadijo itd.

(Dalje prih.)

Kako se Tomšičevo „prirodoslovje v podobah“ v naših ljudskih šolah z vspehom rabi?

Kmali bode eno leto minulo, odkar je prišla ta prirodoslovna knjiga na svitlo. Ker je prva te verste v slovenskem jeziku, pozdravljali smo jo slovenski učitelji z velikim veseljem, in marsikteri je segnil naglo po njej. Namenjena je ta knjiga slovenske mladini, zlasti šolske, ki se mora s tem naukom ukvarjati. Učenci srednjih šol rabijo toda le predpisane nemške knjige, in le redko si kak dijak iz ljubezni do domačega slovstva omisli omenjene bukve. Ta koristna knjiga ostaja tedaj le bolj

*) Na Švicarskem imajo ojstro postavo, ter je srenjam pod kaznijo zadržano, k večjemu 80 krav imeti po 1 bika, in le-ta mora biti k temu še dobrega plemena. In ta postava — je djal g. docent — ni le edino na papirju, ampak vsako leto gre nalaščna komisija po srenjah, ki ojstro preiskuje, da se ne godé kake napčnosti. Pri nas menda jutri ne bo še tako! Pis.

za učence ljudskih šol. Vprašanje pa je, ali se ta knjiga pogostoma nahaja v rokah teh učencev? Zalibog, le poredkoma. Kaj pa je temu vzrok? Dvoje: 1. ni oblika „prirodoslovje“ otrokom primerna; 2. je njegova cena za naše revne učence previsoka.

Kako bi se pomagalo, da bi omenjena knjiga našim ljudskim šolam, katerim je namenjena, vendar le koristila? Morda tako-le: Ta Tomšičeva knjiga ima, kakor znano, dva dela, 14 tabel z lepimi prirodoslovnimi podobami in popis teh slik na 15 prvih straneh. Ta dva dela naj bi se namreč vsak za se razprodajala in tudi rabila: podobe naj bi se pod steklom v lepem okviru na šolske stene obesile; popis teh podob naj bi imeli pa otroci v rokah. Vsaka šola si potem lahko en iztis teh podob omisli; učenci pa tudi lahko kupijo samo popis, ki bode stal le malo krajcarjev.

Pisatelj tega spisa začetkoma, ko je vzel to prirodoslovno knjigo v roke, tudi ni vedel, kako bi ž njo ravnal v šoli, z 95 učenci napolnjeni. Pride pa mu na misel, da je slike iz knjige odtergal, dejal jih pod steklo v čedne okvire in obesil na šolske stene. Kako so jih bili otroci veseli, kako radi so jih pred šolo ogledovali in s kakošno pazljivostjo so poslušali razlaganje posamnih slik! Ker si pa niso berž vse zapomnili, kar sem jim od te ali une živali ali rastline pravil, radi bi imeli ta popis v kaki knjigi, iz ktere bi bili domá to ponavljali, da bi potem učeniku boljše odgovarjali. Posojeval sem nekterim svojo knjigo, da so si iz nje prepisovali, a tako sem le nekterim učencem in še tem le malo vstregel, in zraven tega so učenci s prepisovanjem veliko časa zgubili. Zavoljo tega sem se obrnil na založnika, g. Giontini-ja, ki bode popis i podobe tudi posebej, vsako za - sé prodajal. Priporočam tedaj slehernemu učitelju, da naj preskerbí svoji šoli Tomšičeve podobe prirodoslovne in svojim učencem pa njihov popis; kajti tako bode v naših slovenskih ljudskih šolah naj več storil za prirodoslovni nauk in podpiral ob enem naše domače slovstvo. *)

L.

G. Giontini ima še veliko onih podob in še 800 iztisov omenjenega popisa, toda v veliki četertinski obliki. Kedar pa razproda te, tiskal ga bode v majhni obliki, ki bode za otroke prav primerna. Cena tega popisa, mehko vezanega je 20 — 30 kr.

Pis.

Ogled po šolskem svetu.

Iz Notranjskega. Pri drugem občnem zboru učiteljskega društva, ki ga učitelji željno pričakujemo, bomo zopet imeli priložnost, javno in skupno razodeti svoje želje, potožiti svoje reve in naznaniti jih vikši gosposki. Posamne točke, ki se bodo pri tem zboru obravnavale, so prav zanimive in vredne, da se bodo na tanko pretresovale. Imamo pa tudi še druge potrebne stvari, ktere naj bi učiteljsko društvo ta pot preresetalo. Med temi bi bilo vprašanje: Kako naj bi učiteljsko društvo še bolj koristilo svojim družabnikom in našim šolam, ko dosih dob? To vprašanje je že za tega del važno, ker je nekaj udov in več drugih učiteljev, kterim je naše učit. društvo premalo koristno. Kdor tedaj v tej zadevi kaj vé svetovati, naj bi razodel svoje mnenje. Mnogo važen bi bil morda nasvet, da bi učiteljsko društvo na svetlo dajalo slovenske knjige.

Se vé, da ne bode moglo tako, kakor Matica ali dr. sv. Mohora, obilo bukev na leto izdajati, ali jih celó založevati (založnik se že dobi); dovolj bo, če bode za pisatelje skerbelo, jih za tako podvzetje vñemalo, in jih po svoji moči s svetom i djanjem podpiralo ter naročnike za nove bukve nabiralo in jih družabnikom učit. društva za nizo ceno dajalo.

Nekteri učitelji, ki niso družabniki učit. društva, bi se morda tudi z veseljem s svetom in glasom tega zbora vdeleževali. *) Slavni odbor učit. društva naj bi tedaj vse učitelje na Kranjskem in sploh Slovenskem k temu zboru povabil.

Pridite torej, dragi sobratje, v obilnem številu v belo Ljubljano 22. t. m.; pa primišljujte še domá svoje nasvete, ki jih bote javno razodevali; kajti zbor mora le o na tanko prevdarjenih in zeló važnih predlogih sklepati!

Iz Idrije. Dragi „Tovarš“! Ker Ti že dolgo nisem pisal, spodobi se, da Ti zopet kaj sporočim. V počitnicah si sicer človek ne naklada dela; Tebi pa vendar rad postrežem s kakim dopisom. — Šolsko leto smo pri nas končali konec julija z lepo svečanostjo, ki je od nekđaj pri nas v navadi; mislimo tudi, da smo ga doversili z dobrim vspehom, vender delavec sam ne more i ne sme hvaliti svojega dela. Šolske počitnice porabijo nekteri učitelji i odrasli dijaki, da grejo na pot ogledovat druge jim neznane kraje. Tudi jaz sem bil letos precej časa na popotvanji. Hodil sem nekaj časa po Goriškem i potem po Notranjskem, ter povsod opazoval, kar je bilo važnega i znamenitega. Kar me je pa najbolj zanimivalo, to je omika ljudstva. Zavolj tega je bila v slehernem kraji moja prva skerb, da sem popraševal in skušal pozvediti, kako se skerbí za izobraževanje mladine, kako da je torej s šolo. Poiskoval sem zategadel povsod šolsko poslopje, obiskoval sem učitelja ter od njega zvedel, kako otroci v

*) Sej jim tega nihče ne brani, naj pa pristopijo k društvu. — Vsako društvo, tedaj tudi učiteljsko obsega pravice in dolžnosti, neudje smejo poslušati, a glasovati in voliti imajo pravico le udje, — sicer neha društvo, ko bi se le po pravicah segalo, dolžnosti pa bi nihče ne sprejemal. Vredn.

šolo hodijo, kako se učijo, kako so starši šoli vdani, kako srenja za šolo skerbí in druge šolske i učiteljske zadeve.

Sploh so mi razodeli le bolj žalostne razmere našega šolstva. V dobrem stanu sem res le redko kje šolo našel. V nekterem kraji je šolsko poslopje revno, da se ga Bog usmili; sim ter tje še srenja svojega šolskega poslopja nima, ampak kako majhno najeto izbico; drugod je učiteljska plača tako majhna, da učitelj komaj shaja; zopet drugod otroci šole ne obiskujejo in gosposka se za to še zmeni ne: tako, da je v vsakem kraji več ali manj takih in enakih napak, ki ovirajo šolski napredek. Hotel bi z imenom povedati šole, ki so tako pomanjklive, ako bi vedel, da jih bom s tem spodbudil, da bi svoje šolstvo zboljšale. Pa saj v vsakem kraji vedó, kaj je napak; le volje jih ni, da bi za šolo kaj storili in enkrat do spoznanja prišli, kolikošne vrednosti so dobro osnovane ljudske šole.

Sim ter tje se sliši, da se duhovni vsled novih šolskih postav šoli zeló odtegujejo in da šoli i svetnemu učitelju še celó nasprotujejo. Koliko je v tej govorici resničnega i koliko pridanega, ne bodem preiskoval; povedati pa danes hočem zeló hvalevredno prizadetje duhovnega pomočnika v Spodnji Idriji (pri Fari), č. gosp. J. Ramovša. Berž kakor je prišel ta gospod k Fari (dve leti je že tega), pričel je šolo iz lastnega nagiba in sicer — brezplačno.

Podučeval je šolsko mladino od 6 — 14. leta po leti in po zimi 6 do 7 ur na dan. Imel je 70 do 80 vsakdanjih učencev, in več nedeljskih. Ali ne samo, da je zastonj učil, še materijalno je šolo podpiral, ter je iz lastnega žepa večini šolskih otrok kupoval šolske bukve in drugih za šolo potrebnih reči. In koliko je ta za omiko naroda, zlasti za šolsko izobraževanje vneti gospod otroke svoje naučil, to se je videlo pri očitnem šolskem spraševanju 16. avg., pri katerem je bilo več zvedenih poslušalcev in obilo domačega ljudstva. Iz kerščanskega nauka, ki je bil naj pervo na versti, znali so otroci kaj lepo razumno povedati; zlasti so jim zgodbe sv. pisma gladko tekle. Brati so že znali mali, komaj 6 let stari otročički. Enako zadovoljni smo bili z čednim pisanjem; zlasti pa je bilo računstvo posebno hvalevredno za tako kmečko šolo; kajti oziralo se je pri vsakej nalogi na kmečke potrebe. Še bolj z veseljem smo poslušali, kar so otroci znali iz zemljepisja, prirodoslovja (živalstva) in zgodovine slovenskega naroda. Še večje hvale je vreden g. Ramovš, da je vadil svoje otroke prav pravilne slovenščine v pismu in govoru, da torej ni rabil domačega pokvarjenega narečja. Konec preskušnje so otroci še deklamovali lepe slovenske pesmi, jih tudi zapeli in dve učenki ste z lepim govorom sklenile to lepo šolsko svečanost. Za veliko otroško pridnost je g. Ramovš na zadnje svoje učence prav obilno obdaroval. Nakupil jim je bil mnogo slovenskih knjig. Prav pridni učenci so dobili po troje in dvoje lepih bukev, pridni pa po ene. Manj pridnim je pa dal lepe podobe, tako, da je vsak pri skušnji pričujoči šolar kako darilce dobil. Slehernemu nazočemu je pri tem spraševanju sercé radosti igralo, ko je videl, koliko je ta č. duhovni gospod storil za omiko mladine brezplačno in kakošno veselje je s tem šolarjem na-

pravil. Slava Vam, č. g. Ramovš! Bog Vas ohrani še mnogo let prebivalcem spodnje Idrije, ki so Vam za toliko dobrot gotovo hvaležni!

L.

Iz Poloma na Kočevskem. (*Šolski dobrotniki; šolski prazniki.*) Možje, ki svojo učenost zajemajo le iz bukev, mnogo govore, kako šole po kmetih zboljšati, ter se pri tem opirajo na lepa teoretična pravila. A vsa njih teorija učiteljem in šolam malo pomaga; je njiva, ki niti učitelja, niti učencev ne redi!

Od teh bolj praktični so možje, ki poskerbijo, da doide šolam in učiteljem materijalna podpora. Ti vedó, da učitelj, ako je dobro preskerbljen z vsakdanjim kruhom, ložeje vso svojo skerb obrača v prid šole. Res, vse hvale vreden je mož, ki se skaže dobrotnika šoli, kajti on ne stori dobro le eni ali dvema osebam, nego on se skaže dobrotnika vsi fari. Še veči šolski dobrotnik pa se sme po vsej pravici imenovati oni mož, ki zapusti šoli kako zalogo (štiftengo), kajti on je dobrotnik človeštvu vse večne čase. Tri take dobrotnike imam naznaniti danes. Žal mi je, da mi od dveh nista imeni znane! To pa nič ne dé, kajti vse eno je, ali je A. B., ali pa C. D. kaj daroval. Le ta je prva, da je „kaj“ in „koliko“ daroval.

Šole, ki so se jih spomnili blagi šolski dobrotniki v svojej zadnji oporoki so: šola v Morovici, pri Stari cerkvi in v Stalichah (Stalzersn). Pervej šoli je zapustil neki premožen mož, † na Oggerskem, zdatni znesek, od kterega dobiva ondotni učitelj obresti po 300 gl. na leto. (60 gold. še celó v srebru.) Da je pa lepi dar došel tej šoli, hvala zato gre ondotnemu preč. gosp. fajmoštru Janezu Križe-tu, ker brez njegovega truda, kakor se mi je pravilo iz verjetnih ust, bi bil ta lepi dar izgubljen za M. šolo. G. fajmošter so, ker drugače ni šlo, po pravdniški poti dobili lepo darilo.

Za drugo šolo je sporočil neki g. Erker 2000 gl. Obresti tega zneska zboljševali bodo ondotnemu učitelju službo za 100 gl. na leto.

Naj bolj blagega skazal se je pa neki na Češkem umerli Kočevsar soseski v Štalichah. Volil jej je v svojem „testamentu“ tolik znesek, da bodo Štalichanje lahko zidali novo šolo. Verh tega pa bo imel učitelj 500 gl. letne plače iz te bogate zaloge. *) Na Štalichah še niso začeli šole zidati, ker ondotno ljudstvo se menda brani delati tlako pri šoli. Pač čudno ljudstvo! Druge fare stavijo na svoje stroške nove šole, a v Št. ne bo treba ljudem plačevati niti stroškov za zidanje šole, niti učitelja, ker vse to jim je preskerbel njihov rojak, kakor sem gori pisal, in vendar ne morejo pričeti z zidanjem šole, ker ....!

Te verstice sem napisal, da zvé šolski svet za blage šolske dobrotnike po deželi. Naj bi to vzbudilo in naklonilo še mnogo dobrih sere v prid domačemu šolstvu! Bodi večni spomin umerlim dobrotni-

*) Takih veselih novic „Uč. Tovarš“ dosihmal še ni mogel prinašati. Le tisti, kdor po svetu gre, vé prav ceniti šolski poduk, — ker mu je dostikrat podlaga njegovega blagostanja. — To novico bi radi tako glasno naznanili, da bi se čula tudi po tistih krajih, kjer gosposka mora otroke v šolo siliti, in sosesčani še učitelja sovražijo, ker mu ni vse jedno, ali ima šolo prazno ali polno.

kom! Dobri Bog jim bo gotovo unkraj groba ~~stotero~~ poplačal njihovo dobrotno dejanje.

Šolski prazniki so se začeli tudi po deželi.

Pridni učitelji porabijo šolske počitnice v to, da se nekoliko odpočijejo od truda, ter dobivajo novih moči za prihodnje delo nabiraje si za prihodnje leto novih učilnih pripomočkov.

Tako sva tudi mi dva — jaz in moj tovarš — sklenila porabiti šolske praznike v dušno in telesno korist, ter se bova lahko ognila dolgemu času.

Ivan Zarnik; Lavračev.

Iz Ljubljane. 2. t. m. je bila v posvetovalnici c. k. deželne vlade prva seja deželnega šolskega svetovalstva, pri kateri so bili pod predsedstvom gospoda c. k. deželnega poglavarja pričujoči vsi v Ljubljani bivajoči udje. Gospod pervosrednik prijazno ogovori nazoče in želi, da bi se vsi tega svetovalstva vdeleževali tako, kakor zahteva važna ta stvar, koja se šteje k prvim tehtnim deželnim naredbam. C. k. deželne vlade svetovalce, gospod Hočev ar, prebere načert za opravični red pri tem svetovalstvu, kteri se z nekterimi malimi popravki sprejme. Potem se določi, da naj se vse potrebno vredí, da naj se nemudoma vstanové okrajna in občinska svetovalstva, in naj se tudi za terdno postavijo okrajni šolski nadzorniki. Seja deželnega šolskega svetovalstva bodejo vsaki drugi četrtek, tedaj dvakrat na mesec.

Ker je tedaj c. k. deželno šolsko svetovalstvo vravnano, po postavi prejdejo na c. k. deželno šolsko svetovalstvo vsa opravila o šolstvu, ki jih je do sedaj opravljala c. k. deželna vlada.

Vsled postave o šolskem nadzorstvu (§. 19.) v kantonsko ali okrajno šolsko svetovalstvo volijo tudi učitelji dva zvedenca ali veččaka v učiteljstvu. Ker bodo te volitve že pri prvih okrajnih učiteljskih zborih, potrudite se, učitelji, da v to svetovalstvo volite možé, ki so za to opravilo sposobni, in kterim naj bolj zaupate.

— V nadaljevalni šoli v Ljubljani se učé učitelji naravoslovja in kemije po 2 ur na dan, (učeník g. profesor Vurner); poljedelstva 4 ure na dan (uč. g. Ivan Tomšič); računstva 1 uro na dan (uč. g. Janez Eppih), nazornega nauka 1 uro na dan (uč. g. Ivan Tomšič); zemljepisja in zgodovine 1 uro na dan (uč. g. France Lesjak); telovadstva 2 uri na dan (uč. g. Schäfer).

Vsi nauki se učé v nemškem jeziku.

Učiteljev je vseh skupaj 22, ker se dva prostovoljno učenja vdeležujeta.

— V seji mestnega svetovalstva 6. t. m. so bile učiteljske službe v mestni šoli (v prejšnjih paralelnih razredih pri c. k. normalki) tako le oddane: Leop. Belar dóbi prvo mesto s 600 gold. in je ob enem ravnatelj; J. Zima, učitelj iz Velikovca, dóbi drugo mesto s 500 gold.; J. Koka lj, privatni učitelj in J. Vizjak, namestni učitelj pri c. k. normalki, dóbita podučiteljevi službi po 400 gold. letne plače. V Šentjakobsko šolo pride na mesto L. Belarja J. Schott. Ravnateljstvo te šole se je izročilo A. Praprotniku. Za kateheta obeh šol se je odločilo 450 gold. Ob enem se je mestni gosposki naročilo, da naj skerbí za novo šolsko poslopje za mestne šole.

— (Nove šolske postave.) — Za šolstvo naj bolj važne postave so: postava 25. maja 1868 in 14. maja 1869; za njima pa pride ravno sedaj 20. avgusta t. l. razglašena postava imenovana „Schul- und Unterrichtsordnung für die allgemeinen Volksschulen“, ktera dobi veljavo že prihodnjo šolsko leto za vse dežele zastopane v državnem zboru (izvzemši kraljestvo gališko in lodomeriško in mejno grofijo istriško) — vendar za sedaj le začasno. Neogiblivo potrebno je tedaj, da se vsak učitelj seznaní s to postavo, ter razume nje določila. Ta postava govori:

1) o šolskem obiskovanju; 2) koliko časa traja čas za učenje; 3) o izpuščenju iz šol; 4) o šolskem verdevanju; 5) o dolžnostih učiteljevih; 6) o učiteljskih shodih; 7) o razredjenju (Klassenabtheilung); 8) o namenu pri poduku; 9) o preskušnjah in spricalih; 10) o učilnih pripomočkih; 11) o delavniških šolah za dekleta.

Naj še opomnimo, da je bila ta postava pri vseh deželnih vladah pretresovana, in da so se tega posvetovanja vdeleževali tudi nekteri učitelji, tedaj se ne more reči, da je bila postava sklenjena pri zeleni mizi.*)

— Ravno ta dan (20. avg.) je izšla tudi postava za meščanske šole (Bürgerschulen), veljavna za vse kronovine razun Galicije.

Po §. 18 šolske postave 14. maja 1869 je meščanska šola ali šola z 8 razredi, ktera presega učne meje ljudske šole, ali pa je tri-razredna šola sama za se, ki se naslanja na peti razred ljudskih šol.

*) „Tov.“ bode jo tudi prinesel.

Vredn.

Vabilo k občnemu zboru društva v pomoč učiteljem, njihovim vdovam in sirotam na Kranjskem in k drugemu občnemu zboru učiteljskega društva za 22. dne tega meseca še ponavljamo in naznanjamo, da bode s tem zborom združena tudi mala razstava učnih pomočkov. Tudi učitelji, ki niso udje teh društev, kot poslušalci smejo vdeleževati se tega zbora. Bratje, pridite obilo!

Prememba v učiteljskem stanu.

Minister za bogočastje in uk je profesorja na tukajšnji višji gimnaziji, g. Blaža Hrovata, imenoval za vodja c. k. izobraževalnice v Ljubljani in ob enem postavil tu za poglavitna učitelja g. Franceta Lesjaka, učitelja v tukajšnji vadnici, in gimn. suplenta g. Leop. viteza Gariboldi-ta.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Tiskar in založnik:
Jož. Rudolf Milic.